

Urząd Statystyczny w Warszawie
ul. 1 Sierpnia 21, 02-134 Warszawa
tel.: 22 464 20 85 faks 22 846 78 32
e-mail: InformatoriumUSWAW@stat.gov.pl <http://www.stat.gov.pl/warsz>

ZRÓŻNICOWANIE ATRAKCYJNOŚCI TURYSTYCZNEJ POWIATÓW WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie.....	2
Walory turystyczne Mazowsza.....	3
Infrastruktura turystyczna powiatów województwa mazowieckiego i jej wykorzystanie.....	10
Turyści zagraniczni.....	15
Ranking atrakcyjności turystycznej powiatów województwa mazowieckiego.....	16
Podsumowanie.....	22

WPROWADZENIE

Turystyka jest jedną z najbardziej dynamicznie rozwijających się dziedzin gospodarki oraz ważnym czynnikiem wpływającym na rozwój gospodarczy regionów. Jej znaczenie przejawia się w wysokiej zdolności do generowania nowych miejsc pracy, podnoszenia jakości życia lokalnych społeczności, podwyższania konkurencyjności regionów. Równocześnie turystyka przyczynia się do odkrywania najcenniejszych zasobów kulturowych i środowiskowych, których eksponowanie poprawia wewnętrzny i zewnętrzny wizerunek regionu.

Województwo mazowieckie posiada liczne walory stanowiące atrakcję turystyczną. Są to przede wszystkim wysokiej klasy atrakcje kulturowe (liczne zabytki architektury, miejsca historyczne, tradycje folklorystyczne) oraz obszary i obiekty o cennych walorach przyrodniczych (kompleksy leśne, rzeki, jeziora). Mazowsze odgrywa również ważną rolę jako miejsce docelowe i główny krajowy ośrodek turystyki zagranicznej. Turystyka przyjazdowa skupia się jednak głównie w Warszawie – stolica obsługuje 92% turystów zagranicznych przyjeżdżających na Mazowsze. Związane jest to z lokalizacją lotniska międzynarodowego oraz węzła kolejowego, skupiającego połączenia międzynarodowe i będącego dobrym punktem przesiadkowym na tereny całej Polski. Jednak nie tylko Warszawa przyciąga turystów na Mazowsze. Również w pozostałej części województwa znajduje się szereg obiektów zabytkowych oraz obszarów cennych przyrodniczo, które mogą decydować o atrakcyjności turystycznej regionu. Mając na uwadze powyższe spostrzeżenia, w niniejszym opracowaniu podjęto próbę określenia przestrzennego zróżnicowania atrakcyjności turystycznej Mazowsza według powiatów. Atrakcyjność turystyczna rozumiana jest jako właściwość obszaru charakteryzująca się określonym zespołem cech przyrodniczych lub pozaprzyrodniczych, które są przedmiotem zainteresowania turystów¹. Do czynników ważnych w ocenie stopnia atrakcyjności turystycznej regionu zaliczono:

- walory turystyczne (przyrodnicze i antropogeniczne),
- zagospodarowanie turystyczne (infrastruktura turystyczna),
- dostępność komunikacyjną.

W opracowaniu wykorzystano dane za 2012 r., w większości dostępne w Banku Danych Lokalnych na stronie Głównego Urzędu Statystycznego. Informacje o walorach przyrodniczych i kulturowych Mazowsza pochodzą ze stron internetowych powiatów i Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego oraz Raportu z Diagnozy Potencjału Turystycznego Województwa Mazowieckiego, Strategia rozwoju turystyki województwa mazowieckiego na lata 2007-2013 – część I². Analizę przeprowadzono za pomocą taksonomicznego miernika rozwoju.

¹W. Kurek (red. nauk.) *Turystyka*, PWN Warszawa, 2007

² *Raport z Diagnozy Potencjału turystycznego Województwa Mazowieckiego, Strategia rozwoju turystyki województwa mazowieckiego na lata 2007-2013 – część I*, Polska Agencja Rozwoju Turystyki S.A., Warszawa, wrzesień 2007

WALORY TURYSTYCZNE MAZOWSZA

Walory turystyczne są ważnym elementem atrakcyjności turystycznej regionu. Można wyróżnić dwa rodzaje walorów turystycznych: walory naturalne, pozostające w ścisłej zależności od warunków środowiska naturalnego oraz walory antropogeniczne, obejmujące elementy kultury materialnej i duchowej człowieka (zabytki, folklor, obiekty kultury narodowej oraz współczesne osiągnięcia społeczeństwa).

Województwo mazowieckie położone w środkowo-wschodniej części Polski jest największym województwem w kraju zarówno pod względem powierzchni, jak i liczby ludności. Krajobraz regionu jest nizinny, co wynika z przynależności prawie całego obszaru do Niżu Środkoeuropejskiego. Mazowsze należy do regionów umiarkowanie wyposażonych w zasoby środowiska przyrodniczego³. Szczególnie cenne są walory przyrodnicze związane z dolinami rzek, przede wszystkim Wisły, Bugu (paneuropejskie korytarze ekologiczne), Narwi, Pilicy i Bzury, a także dużymi, zwartymi kompleksami leśnymi stanowiącymi pozostałości dawnych puszczy (Kampinoskiej, Bolimowskiej, Kozienickiej, Kurpiowskiej, Białej). Obszary najcenniejsze, o szczególnej różnorodności przyrodniczo-krajobrazowej objęte są różnymi formami ochrony. Zajmują one 29,7% powierzchni województwa. Z uwagi na unikatowe walory przyrodnicze największe znaczenie posiada Kampinoski Park Narodowy uznany w 2000 roku przez UNESCO za światowy rezerwat biosfery. Park ten położony na terenie trzech powiatów: nowodworskiego, warszawskiego zachodniego oraz sochaczewskiego, w bezpośrednim sąsiedztwie stolicy jest zarazem atrakcją przyrodniczą, zabytkiem historycznym, jak i ulubionym terenem wypoczynku mieszkańców Warszawy. Walory naturalne wzbogacają parki krajobrazowe. Na terenie województwa mazowieckiego znajduje się ich dziewięć, w tym cztery położone są na terenach sąsiadujących województw i częściowo na terenie województwa mazowieckiego. Parki krajobrazowe położone w całości na terenie Mazowsza to:

- Mazowiecki Park Krajobrazowy położony w powiecie otwockim i m.st. Warszawa,
- Chojnowski Park Krajobrazowy położony w powiecie piaseczyńskim,
- Brudzeński Park Krajobrazowy położony w powiecie płockim,
- Nadbużański Park Krajobrazowy położony w powiatach: ostrowskim, sokołowskim, węgrowskim, pułuskim, wołomińskim, łosickim i siedleckim,
- Kozienicki Park Krajobrazowy położony w powiatach: kozienickim, radomskim i zwoleńskim.

Turystów przyciągają również pomniki przyrody (np. drzewa i ich skupiska, skałki, jary, głązy narzutowe) o szczególnej wartości naukowej, historycznej, kulturowej i krajobrazowej.

Sieć rzeczną województwa mazowieckiego tworzą nieuregulowane rzeki, o malowniczym i przede wszystkim naturalnym charakterze, co z punktu widzenia rozwoju turystyki jest niezwykle cenną wartością. Wiele rzek nadaje się doskonale do uprawiania turystyki wodnej, w tym kajakarskiej. Do najpopularniejszych należą: Pilica, Bzura, Wisła, Bug, Liwiec i Wkra.

³ *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030 Innowacyjne Mazowsze*, MBPR Warszawa, 2013

Wisła

Mazowsze wyróżnia się bogatymi walorami kulturowymi (antropogenicznymi). Do Rejestru Zabytków prowadzonego przez Narodowy Instytut Dziedzictwa według stanu w dniu 31 grudnia 2012 r. zostało wpisanych 6487 obiektów nieruchomości, m.in. układy urbanistyczne (127), zamki (14), pałace (155), dwory (345), obiekty: publiczne (583), obronne (55), sakralne (1032) oraz tereny zieleni (936) i cmentarze (354). Niektóre obiekty związane są z ważnymi postaciami historycznymi np.: Żelazowa Wola (powiat sochaczewski) – Fryderyk Chopin, Czarnolas (powiat zwoleński) – Jan Kochanowski, Opinogóra (powiat ciechanowski) – Zygmunt Krasiński, Przysucha (powiat przysuski) – Oskar Kolberg, Stawisko w Podkowie Leśnej (powiat grodziski) – Jarosław Iwaskiewicz. Najważniejsze obiekty architektoniczne przedstawiono w tabeli 1, a ich przestrzenny rozkład na mapie 1.

Pałac Bielińskich w Otwocku Wielkim

Tabl. 1. **Najważniejsze grupy zabytków architektonicznych województwie mazowieckiego wraz z przykładowymi lokalizacjami**

Rodzaj obiektu	Lokalizacja
Zamki	Ciechanów (pow. ciechanowski), Czersk (pow. piaseczyński), Gostynin (pow. gostyniński), Iłża (pow. radomski), Liw (pow. węgrowski), Płock (pow. płocki), Pułtusk (pow. pułtuski), Sochaczew (pow. sochaczewski), Szydłowiec (pow. szydłowiecki),
Pałace	Biezuń (pow. żuromiński), Falenty (pow. pruszkowski), Guzów (pow. żyrardowski) Jabłonna (pow. legionowski), Jadwisin (pow. legionowski), Kołbiel (pow. otwocki), Kozienice (pow. kozienicki), Leszno (pow. warszawski zachodni), Luszyn (pow. gostyniński), Łąck (pow. płocki), Mińsk Mazowiecki (pow. miński), Nowe Miasto nad Pilicą (pow. grójecki), Niegów (pow. wyszkowski), Opinogóra (pow. ciechanowski), Orońsko (pow. szydłowiecki), Osuchów (pow. żyrardowski), Otwock (pow. otwocki), Patrykozy (pow. sokołowski), Popowo Kościelne (pow. wyszkowski), Radziejowice (pow. żyrardowski), Sanniki (pow. gostyniński), Siedlce (m. Siedlce), Starawieś (pow. węgrowski), Sterdyń (pow. sokołowski), Sucha (pow. białobrzegi), Ślężany (pow. wołomiński), Teresin (pow. sochaczewski), Wyszków (pow. wyszkowski), Zaborów (pow. warszawski zachodni),
Dworki	Chlewiska (pow. szydłowiecki), Czarnolas (pow. zwoleński), Dłużew (pow. miński), Głuchy (pow. wyszkowski), Gołaszew (pow. warszawski zachodni), Gołtczyzna (pow. ciechanowski), Grodzisk Mazowiecki (pow. grodziski), Kampinos (pow. warszawski zachodni), Kaznociń (pow. sochaczewski), Koszelew (pow. płocki), Leszno (pow. warszawski zachodni), Lipków (pow. warszawski zachodni), Łuczniczka (pow. garwoliński), Mała Wieś (pow. płocki), Obory (pow. piaseczyński), Ożarów Mazowiecki (pow. warszawski zachodni), Petrykozy (pow. grodziski), Pęcice (pow. pruszkowski), Pilaszków (pow. warszawski zachodni), Strzyżew (pow. warszawski zachodni), Trębki Nowe (pow. nowodworski), Warka (pow. grójecki), Wola Suchożęberska (pow. siedlecki), Zaborów (pow. warszawski zachodni), Zaborówek (pow. warszawski zachodni), Żelazowa Wola (pow. sochaczewski)
Zespoły klasztorne	Góra Kalwaria (pow. piaseczyński), Miedniewice (pow. żyrardowski), Niegów (pow. wyszkowski), Niepokalanów (pow. sochaczewski), Nowe Miasto nad Pilicą (pow. grójecki), Ostrołęka (m. Ostrołęka), Przasnysz (pow. przasnyski), Sieciechów-Opactwo (pow. kozienicki),
Zabytkowe ratusze	Błonie (pow. warszawski zachodni), Gąbin (pow. płocki), Gostynin (pow. gostyniński), Góra Kalwaria (pow. piaseczyński), Liw (pow. węgrowski), Mława (pow. mławski), Ostrołęka (m. Ostrołęka), Otwock (pow. otwocki), Płock (m. Płock), Sierpc (pow. sierpecki), Sochaczew (pow. sochaczewski), Szydłowiec (pow. szydłowiecki), Warka (pow. grójecki),
Zabytkowe układy urbanistyczne	Biezuń (pow. żuromiński), Ciechanów (pow. ciechanowski), Iłża (pow. radomski), Ostrołęka (m. Ostrołęka), Przysucha (pow. przysuski), Pułtusk (pow. pułtuski), Sierpc (pow. sierpecki), Żyrardów (pow. żyrardowski), Maków Mazowiecki (pow. makowski),
Parki zabytkowe	Chlewiska (pow. szydłowiecki), Gołaszew (pow. warszawski zachodni), Guzów (pow. żyrardowski), Jabłonna (pow. legionowski), Kampinos (pow. warszawski zachodni), Kołbiel (pow. otwocki), Leszno (pow. warszawski zachodni), Lucień (pow. gostyniński), Orońsko (pow. szydłowiecki), Ostrowce (pow. sochaczewski), Otwock (pow. otwocki), Pilaszków (pow. warszawski zachodni), Radziejowice (pow. żyrardowski), Wyszków (pow. wyszkowski), Zaborów (pow. warszawski zachodni), Zaborówek (pow. warszawski zachodni), Załusków (pow. sochaczewski), Żelazowa Wola (pow. sochaczewski),
Obiekty obronno-militarne, fortyfikacje	Twierdza Modlin (pow. nowodworski), Serock (pow. legionowski), Dębe (pow. legionowski), Benjaminów (pow. legionowski), Legionowo (pow. legionowski), Pułtusk (pow. pułtuski), Różan (pow. makowski), Ostrołęka (m. Ostrołęka), Zegrze (pow. legionowski), Mława (pow. mławski), Rzęgnowo (pow. mławski), Płock (m. Płock), Wyszogród (pow. płocki).

Źródło: *Raport z diagnozy Potencjału Turystycznego Województwa Mazowieckiego, Strategia rozwoju turystyki województwa mazowieckiego na lata 2007-2013 – część I*, Polska Agencja Rozwoju Turystyki S.A., Warszawa, wrzesień 2007

O przeszłości regionu świadczą dzieła zgromadzone w licznych muzeach. W 2012 r. w województwie mazowieckim funkcjonowało 115 obiektów, co stanowiło 15,0% wszystkich obiektów w Polsce. Bogata oferta kulturalna Mazowsza to również galerie, teatry oraz wiele imprez kulturalnych, m.in. Festiwal Mozartowski, Warszawska Jesień Muzyczna, Jazz Jamboree, czy Wielkanocny Festiwal Ludwiga van Beethovena. Z uwagi na bogatą historię regionu, na terenie województwa mazowieckiego organizowanych jest wiele widowisk historycznych. Pokazy i turnieje rycerskie, inscenizacje walk i bitew cieszą się ogromną popularnością wśród turystów i mieszkańców. Na Mazowszu znajduje się również jeden z największych zabytków militarnych w Polsce i Europie – Twierdza Modlin (powiat nowodworski), z zabytkowym, dwukilometrowym koszarowcem.

Twierdza Modlin

Mazowsze wyróżnia się także bogatą kulturą ludową podtrzymywaną przez mieszkańców. Szczególnie znany jest folklor kurpiowski, który kultywowany jest na terenie powiatu ostrołęckiego. Wyrazem dbałości i ochrony spuścizny etnograficznej jest utworzenie w województwie mazowieckim skansenów. Do najbardziej znanych należą Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu (pow. sierpecki) oraz Muzeum Wsi Radomskiej (m. Radom).

Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu

Walory turystyczne Mazowsza związane są przede wszystkim z położeniem na jego obszarze stolicy. M.st. Warszawa z racji pełnionej roli politycznej i gospodarczej, a także dramatycznej historii przyciąga znaczącą liczbę osób z zagranicy i z obszaru całej Polski. Z dużą metropolią kontrastuje pozostała część regionu, w której dominują niewielkie miasta i tereny wiejskie położone wśród znaczących bogactw przyrody.

Warszawa oferuje turystom wiele ciekawych miejsc: muzeów, zabytków architektury i wyjątkowych pamiątek przeszłości. Znajdują się tu obiekty zabytkowe najwyższej klasy, do których należy Stare Miasto. Z racji wyjątkowej wartości historycznej i architektonicznej Starówka wpisana została na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO, jako przykład całkowitej rekonstrukcji zespołu historycznego. Kolejną atrakcją turystyczną stolicy jest Trakt Królewski, łączący trzy dawne rezydencje królewskie: Zamek Królewski, Łazienki Królewskie i Muzeum-Pałac w Wilanowie. Wzdłuż tej trasy znajduje się większość zabytkowych budowli miasta, muzea i najważniejsze instytucje polityczne: siedziba Prezydenta RP, siedziba Sejmu oraz Rządu RP.

Warszawskie Stare Miasto

Do innych atrakcji Warszawy należy m.in. Pałac Kultury i Nauki – najwyższy budynek w stolicy i klasyczny przykład architektury socrealistycznej, Centrum Nauki Kopernik – największe centrum nauki w Polsce, Stadion Narodowy wybudowany na Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej UEFA Euro 2012.

Pałac w Wilanowie

Łazienki Królewskie – Pałac na Wodzie

Warszawa to również europejskiej rangi centrum kultury. Stolica przoduje pod względem dostępności zróżnicowanej oferty kulturalnej: muzea, teatry, kina, galerie, wystawy. Ofertę kulturalną stolicy wzbogaca także szereg cyklicznych imprez o charakterze kulturalnym m.in. Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Fryderyka Chopina, Koncerty Chopinowskie w Łazienkach, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Współczesnej „Warszawska Jesień”, Festiwal Muzyki Filmowej Krzysztofa Komedy, Festiwal Warsaw Summer Jazz Days, Warszawski Festiwal Filmowy, Warszawskie Spotkania Teatralne, Festiwal Kultury Żydowskiej „Warszawa Singera”. Warszawa jest też szczególnym miejscem pamięci. O dramatycznej historii stolicy i kraju przypominają m.in. Grób Nieznanego Żołnierza, Muzeum Powstania Warszawskiego oraz liczne cmentarze w z grobami osób zasłużonych dla dziejów naszego kraju. Stolica to nie tylko miejsce naznaczone historią, to także rozwijające się nowoczesne miasto z dzielnicą wieżowców wokół Ronda ONZ i Dworca Centralnego, metrem, oryginalnym Mostem Świętokrzyskim.

Dzielnica wieżowców

INFRASTRUKTURA TURYSTYCZNA POWIATÓW WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO I JEJ WYKORZYSTANIE

Drugim czynnikiem, który ma kluczowe znaczenie dla rozwoju turystyki na danym obszarze jest istniejąca baza noclegowa. Odpowiedni standard oraz różnorodność obiektów noclegowych są ważnymi elementami w procesie podejmowania decyzji o wyborze miejsca pobytu.

W dniu 31 lipca 2012 r. bazę noclegową w województwie mazowieckim stanowiło 466 turystycznych obiektów noclegowych⁴, które posiadały łącznie 45,8 tys. miejsc noclegowych. Na bazę noclegową składały się 273 obiekty hotelowe oraz 193 pozostałe obiekty.

Tabl. 2. Ogólne dane o turystycznych obiektach noclegowych w województwie mazowieckim w 2012 r.

Wyszczególnienie	Obiekty (stan w dniu 31VII)	Miejsca noclegowe (stan w dniu 31VII)	Korzystający z noclegów	Udzielone noclegi
Ogółem	466	45764	3375976	5898844
Obiekty hotelowe	273	32099	2977304	4773267
Hotele	173	27389	2744649	4360459
Motele	14	517	24801	33105
Pensjonaty	6	246	8940	21726
Inne obiekty hotelowe	80	3947	198914	357977
Pozostałe obiekty	193	13665	398672	1125577
Domy wycieczkowe	2	194	6370	21261
Schroniska młodzieżowe ^a	13	940	45918	102723
Ośrodki wczasowe	11	1127	9775	44558
Ośrodki kolonijne	2	330	809	4373
Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	25	3001	116644	232340
Domy pracy twórczej	6	321	8093	30780
Zespoły domków turystycznych	11	587	7558	20759
Kempingi	1	51	2186	2460
Pola biwakowe	5	800	425	1050
Hostele	11	2048	116465	377253
Pokoje gościnne /kwatery prywatne	26	581	13521	35886
Kwatery agroturystyczne	39	609	8428	26732
Pozostałe niesklasyfikowane	41	3076	62480	225402

a łącznie ze szkolnymi schroniskami młodzieżowymi.

⁴ Na podstawie złożonych sprawozdań o wykorzystaniu turystycznego obiektu noclegowego KT-1, dane dotyczą obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

W 2012 r. w turystycznych obiektach noclegowych na Mazowszu zatrzymało się 3376,0 tys. turystów, którym udzielono 5898,8 tys. noclegów. Średni czas pobytu w turystycznych obiektach noclegowych ogółem w 2012 r. wyniósł 1,7 dnia. Turyści odwiedzający województwo mazowieckie najchętniej zatrzymywali się w hotelach, na które przypadało 81,3% ogółu korzystających z noclegów.

Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania są skoncentrowane w Warszawie oraz w powiatach położonych w sąsiedztwie stolicy. Najliczniejszą bazą noclegową dysponuje stolica, gdzie zlokalizowane były 122 obiekty, które oferowały 25,4 tys. miejsc noclegowych, tj. 55,5% wszystkich miejsc w województwie. Znaczenie Warszawy jako centrum ruchu turystycznego na Mazowszu podkreśla liczba turystów corocznie ją odwiedzających – 2495,5 tys. osób tj. 73,9% ogółu wszystkich turystów odwiedzających województwo mazowieckie. Wśród pozostałych powiatów najwięcej obiektów zbiorowego zakwaterowania zlokalizowanych było w powiatach: płockim, legionowskim, piaseczyńskim oraz pruszkowskim. Natomiast najwięcej miejsc noclegowych oferowały obiekty znajdujące się na terenie powiatów: legionowskiego, płockiego i łosickiego (odpowiednio 6,1%, 2,8% i 2,7%).

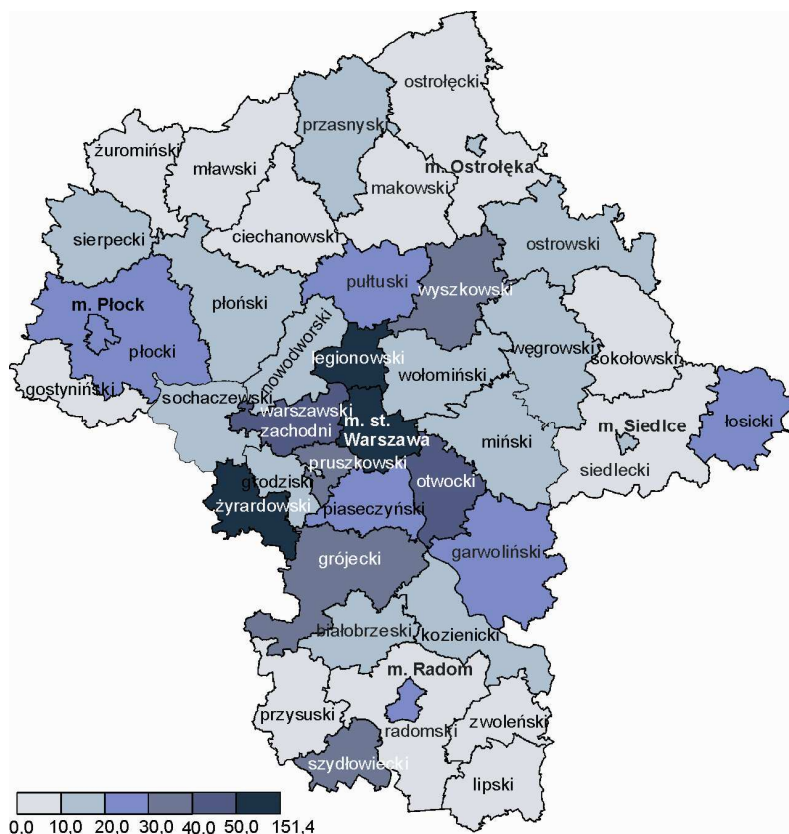
Oprócz charakterystyk liczbowych, do statystycznego opisu zjawisk turystycznych wykorzystuje się najczęściej wskaźniki natężenia. W literaturze⁵ wykorzystywane są miary odnoszące się do liczby mieszkańców lub powierzchni. Stąd do oceny przestrzennego zróżnicowania infrastruktury turystycznej według powiatów przyjęto następujące wskaźniki:

- wskaźnik intensywności ruchu turystycznego według Schneidera (relacja korzystających z noclegów w ciągu roku do liczby mieszkańców),
- wskaźnik intensywności ruchu turystycznego według Charvata (relacja udzielonych noclegów w ciągu roku do liczby mieszkańców),
- gęstości bazy noclegowej (relacja liczby miejsc noclegowych do powierzchni w km²),
- gęstości ruchu (korzystający z noclegów w ciągu roku w relacji do powierzchni w km²),
- wskaźnik rozwoju bazy noclegowej (relacja korzystających z noclegów do liczby miejsc noclegowych).

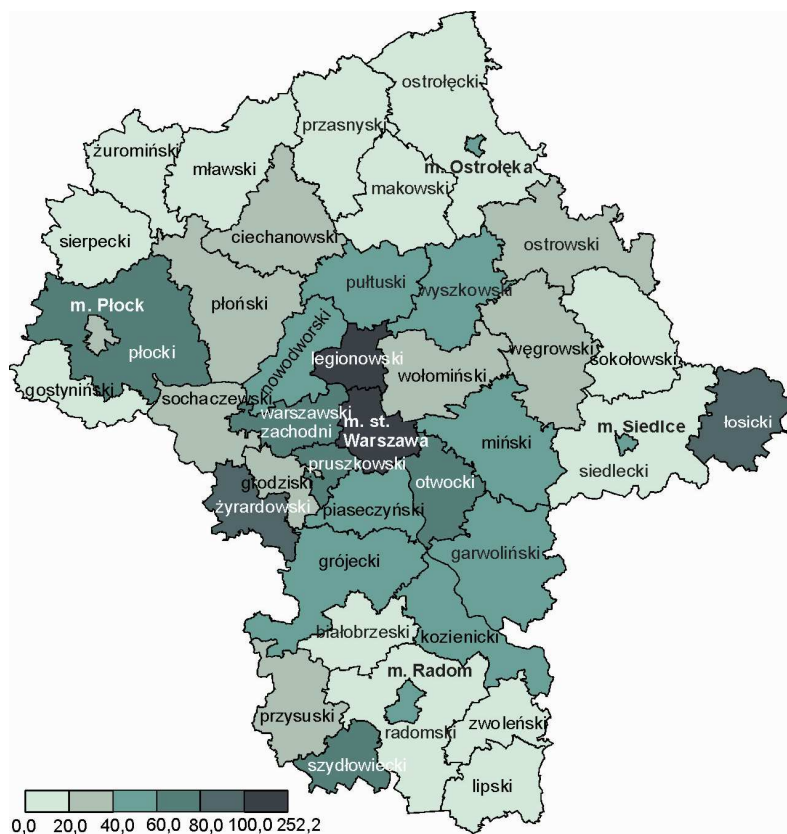
Wskaźniki intensywności ruchu turystycznego (według Schneidera i Charvata) w 2012 r. wykazywały duże zróżnicowanie przestrzenne. Obrazują one odpowiednio, liczbę turystów oraz liczbę udzielonych im noclegów w odniesieniu do liczby mieszkańców danego obszaru. Dla województwa mazowieckiego wskaźnik intensywności ruchu turystycznego według Schneidera wyniósł 64, zaś według Charvata – 111. Wymienione wskaźniki najwyższe wartości (powyżej wartości notowanej dla województwa) osiągnęły w powiecie legionowskim, gdzie na każdych 100 mieszkańców przypadało 152 turystów i 243 udzielone noclegi oraz w m.st. Warszawa – odpowiednio 146 i 253. Najniższe wartości tych wskaźników odnotowano w powiatach: żuromińskim, lipskim oraz zwoleńskim.

⁵ J. Warszyńska, A. Jackowski *Podstawy geografii turystyki*, PWN Warszawa, 1979
W. Kurek (red. nauk.) *Turystyka*, PWN Warszawa, 2007

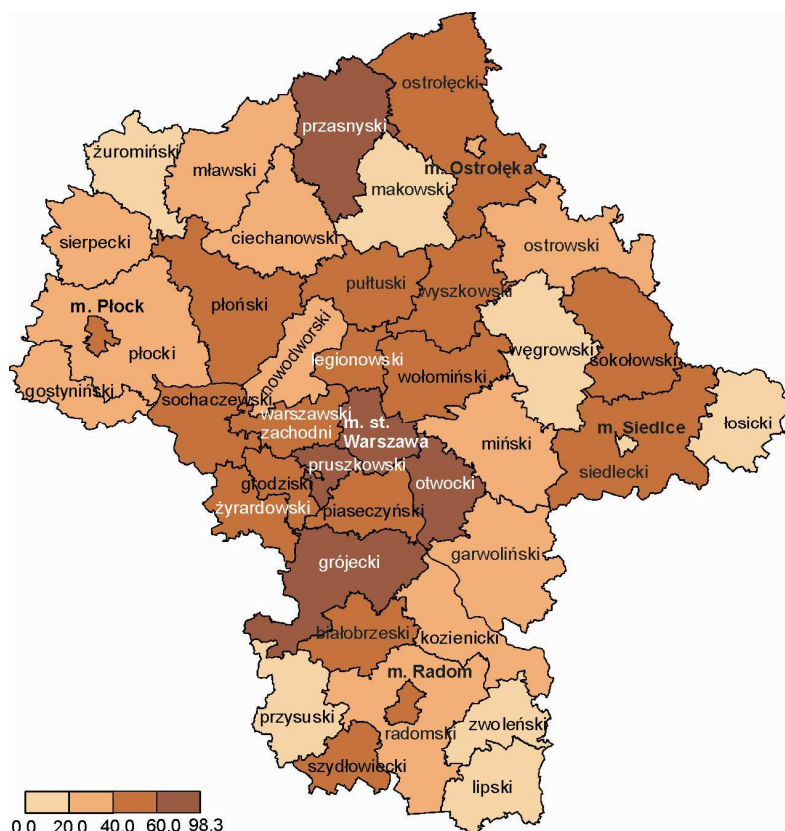
Mapa 2. Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego Schneidera według powiatów w 2012 r.

Mapa 3. Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego Charvata według powiatów w 2012 r.

Mapa 4. Wskaźnik rozwoju bazy noclegowej według powiatów w 2012 r.

Pod względem gęstości ruchu oraz gęstości bazy noclegowej czyli relacji odpowiednio: korzystających oraz miejsc noclegowych do powierzchni w km², przodują miasta na prawach powiatu, głównie Warszawa, w której na 1 km² przypadało 4827 korzystających z bazy noclegowej oraz 49 miejsc noclegowych.

Z kolei analizując liczbę turystów korzystających z obiektów noclegowych w ciągu roku w przeliczeniu na 1 miejsce noclegowe (wskaźnik rozwoju bazy noclegowej) można zauważyć, że najwięcej turystów korzystało z jednego miejsca noclegowego w m.st. Warszawa (98), oraz w powiatach: otwockim (94), grójeckim (78), przasnyskim (75), gdzie omawiany wskaźnik był wyższy od notowanego dla województwa – 74. Najmniej turystów skorzystało z 1 miejsca noclegowego w powiatach: lipskim i żuromińskim – po 4.

Podsumowując, do najbardziej atrakcyjnych w województwie mazowieckim pod względem posiadanej bazy noclegowej oraz jej wykorzystania należą:

- **m. st. Warszawa**, w którym odnotowano najwyższy wskaźnik intensywności ruchu turystycznego według Charvata (253), gęstości ruchu (4827), gęstości bazy noclegowej (49), a także wskaźnik rozwoju bazy noclegowej (98),
- powiat **legionowski** o najwyższym wskaźniku intensywności ruchu turystycznego według Schneidera (152),

Tabl. 3. Wybrane wskaźniki dotyczące infrastruktury noclegowej^a i jej wykorzystania w 2012 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Wskaźnik ruchu turystycznego		Wskaźnik rozwoju bazy noclegowej	Wskaźnik gęstości	
	według Schneidera	według Charvata		ruchu	bazy noclegowej
MAZOWIECKIE	63,8	111,4	73,8	94,9	1,3
białobrzeski	11,9	13,6	49,1	6,3	0,1
ciechanowski	10,0	20,7	25,8	8,6	0,3
garwoliński	20,7	45,1	29,7	17,5	0,6
gostyniński	6,1	12,7	20,9	4,6	0,2
grodziski	17,4	26,9	57,0	41,2	0,7
grójecki	30,6	45,4	78,2	23,8	0,3
kozienicki	13,8	45,1	26,0	9,4	0,4
legionowski	152,1	243,4	59,5	426,5	7,2
lipski	0,4	2,8	3,5	0,2	0,1
łosicki	28,5	94,5	7,6	12,0	1,6
makowski	3,4	9,0	15,3	1,5	0,1
miński	16,5	40,9	30,8	21,1	0,7
mławski	6,6	14,8	30,7	4,2	0,1
nowodworski	19,7	42,3	31,5	22,2	0,7
ostrołęcki	6,7	11,4	40,3	2,8	0,1
ostrowski	13,7	34,2	29,3	8,5	0,3
otwocki	46,6	61,2	93,7	92,3	1,0
piaseczyński	27,7	49,7	53,0	74,7	1,4
płocki	29,7	62,5	25,2	18,3	0,7
płoński	13,6	22,4	43,4	8,8	0,2
pruszkowski	39,5	68,9	63,2	250,8	4,0
przasnyski	10,3	15,8	75,1	4,6	0,1
przysuski	5,1	28,0	12,7	2,7	0,2
pułtuski	25,9	51,4	52,9	16,1	0,3
radomski	6,9	9,8	28,1	6,8	0,2
siedlecki	8,7	16,1	43,9	4,5	0,1
sierpecki	11,8	15,4	31,9	7,4	0,2
sochaczewski	15,7	26,7	44,2	18,2	0,4
sokołowski	4,6	5,6	47,7	2,3	0,0
sztybowiecki	35,9	68,7	56,4	32,3	0,6
warszawski zachodni	47,3	76,3	56,2	96,4	1,7
węgrowski	13,6	25,0	18,7	7,6	0,4
wołomiński	16,4	26,9	55,8	38,6	0,7
wyszkowski	34,0	52,9	51,3	28,6	0,6
zwoleński	1,6	2,2	14,7	1,0	0,1
żuromiński	0,3	1,0	3,8	0,1	0,0
żyrardowski	51,2	92,2	59,5	73,6	1,2
m.st. Warszawa	145,8	252,8	98,3	4826,8	49,1
m. Ostrołęka	17,3	43,4	30,9	318,4	10,3
m. Płock	22,5	38,1	41,9	317,3	7,6
m. Radom	22,5	40,7	49,9	442,6	8,9
m. Siedlce	19,8	42,6	18,1	473,8	26,3

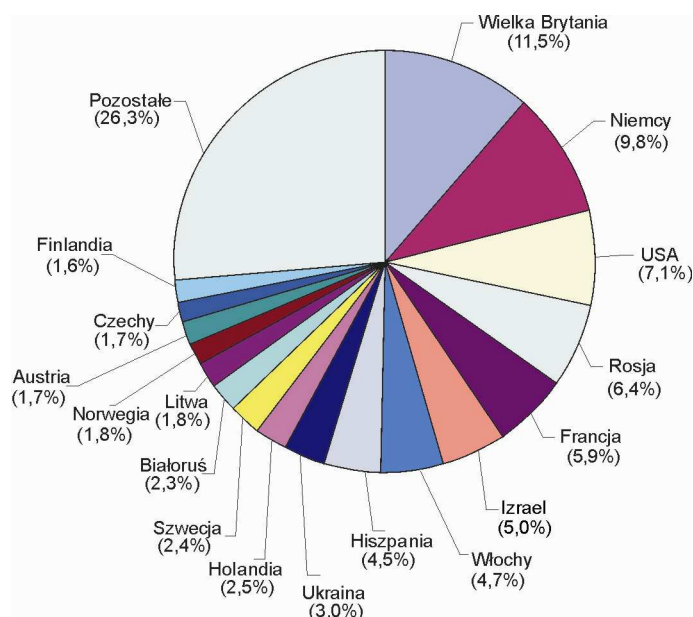
^a Dane dotyczą obiektów posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych.

TURYŚCI ZAGRANICZNI

W 2012 r. mazowieckie należało do województw najczęściej odwiedzanych przez turystów zagranicznych⁶. Wśród osób korzystających z usług noclegowej bazy turystycznej było 1076,9 tys. cudzoziemców. Stanowili oni 31,9% ogółu turystów korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania.

Zdecydowana większość (92,0%) turystów zagranicznych odwiedzających Mazowsze przyjeżdżała do Warszawy. Związane jest to z lokalizacją lotniska międzynarodowego oraz węzła kolejowego, skupiającego połączenia międzynarodowe i będącego dobrym punktem przesiadkowym na tereny całej Polski. Kolejnymi, najchętniej odwiedzanymi przez turystów zagranicznych były: m. Radom oraz powiaty położone w sąsiedztwie stolicy: piaseczyński, pruszkowski, otwocki, warszawski zachodni oraz legionowski. Najwięcej turystów zagranicznych odwiedzających Mazowsze przybyło z Europy – 805,7 tys., co stanowiło 74,8% ogółu turystów zagranicznych. Województwo mazowieckie odwiedziło również: 116,0 tys. turystów z Azji; 89,1 tys. z Ameryki Północnej; 11,4 tys. z Ameryki Południowej i Centralnej; 9,6 tys. z Oceanii i 5,6 tys. turystów z Afryki.

Wykres 1. Turyści zagraniczni według miejsca stałego zamieszkania w 2012 r. (struktura w %)

W 2012 r. turystom zagranicznym udzielono 1963,9 tys. noclegów co stanowiło 33,3% wszystkich noclegów udzielonych w województwie. Średni czas pobytu turysty zagranicznego na Mazowszu wyniósł 1,8 dnia.

Według badań ankietowych Instytutu Turystyki⁷ turyści zagraniczni przyjeżdżający do Polski, odwiedzali Mazowsze przeważnie w celach biznesowych.

⁶ Turysta to osoba podróżująca do głównego miejsca docelowego znajdującego się poza jej zwykłym otoczeniem, na czas krótszy niż rok, w dowolnym głównym celu, w tym służbowym, wypoczynkowym lub innym celu osobistym, o ile nie jest nim zatrudnienie przez podmiot gospodarczy miejscowy dla odwiedzanego obszaru. Ze względu na miejsce stałego zamieszkania turystów dzielimy na krajowych i zagranicznych.

⁷ Zagraniczna turystyka przyjazdowa do Polski w 2012 r., W. Bartoszewicz, T. Skalska, Instytut Turystyki i Rekreacji na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki, str. 35

RANKING ATRAKCYJNOŚCI TURYSTYCZNEJ POWIATÓW WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Potencjał turystyczny powiatu tworzą jego walory turystyczne, infrastruktura turystyczna oraz dostępność komunikacyjna. Kompleksowe występowanie tych czynników w pełni zaspokaja potrzeby turystów, przy czym obszar staje się atrakcyjny turystycznie. Niemniej uważa się, że o atrakcyjności turystycznej terenu decydują głównie walory turystyczne, do których można zaliczyć⁸: walory przyrodnicze (klimat, ukształtowanie powierzchni i bogactwa naturalne) i walory antropogeniczne obejmujące wszystkie elementy stworzone przez człowieka (np. muzea, zabytki architektury, miejsca kultu religijnego, wydarzenia i imprezy o charakterze kulturalnym, sportowym i religijnym). Ruch turystyczny, może występować nawet na terenach niezagospodarowanych turystycznie i trudno dostępnych pod względem komunikacyjnym, jeśli tereny te charakteryzują się cennymi walorami turystycznymi.

Stąd do analizy przestrzennego zróżnicowania stopnia atrakcyjności turystycznej powiatów województwa mazowieckiego w 2012 r. wybrano wstępnie 8 cech (wskaźników) charakteryzujących przedstawione wyżej dziedziny, uznane za istotne z punktu widzenia określenia potencjału turystycznego.

Wstępne zmienne diagnostyczne do wyliczenia potencjału turystycznego:

- x_1 — udzielone noclegi na 1 tys. ludności,
- x_2 — korzystający z noclegów na 1 tys. ludności,
- x_3 — zwiedzający muzea na 1 tys. ludności,
- x_4 — udział turystów zagranicznych wśród ogółu turystów korzystających z noclegów w obiektach zbiorowego zakwaterowania,
- x_5 — ścieżki rowerowe na 10 tys. km²,
- x_6 — udział powierzchni prawnie chronionych w powierzchni ogólnej powiatu,
- x_7 — udział terenów komunikacyjnych w powierzchni ogółem,
- x_8 — liczba imprez organizowanych przez domy i ośrodki kultury oraz kluby i świetlice na 1 tys. ludności.

Następnie cechy te poddano analizie pod kątem ich zmienności i stopnia skorelowania, aby wyeliminować te, które są słabo zróżnicowane i te, które zawierają powtarzające się informacje. Za wartość progową przyjęto w przypadku współczynnika zmienności $v = 0,10$, korelacji $r = |0,75|$.

Ostatecznie do oceny poziomu potencjału turystycznego powiatów wykorzystano następujące zmienne:

- x_2 — korzystający z noclegów na 1 tys. ludności,
- x_3 — zwiedzający muzea na 1 tys. ludności,
- x_4 — udział turystów zagranicznych wśród ogółu turystów korzystających z noclegów w obiektach zbiorowego zakwaterowania,
- x_6 — udział powierzchni prawnie chronionych w powierzchni ogólnej powiatu,
- x_7 — udział terenów komunikacyjnych w powierzchni ogółem,

⁸ W. W. Gaworecki *Turystyka*, PWE Warszawa, 2000

X_8 — liczba imprez organizowanych przez domy i ośrodki kultury oraz kluby i świetlice na 1 tys. ludności.

Kolejnym etapem prac nad zmiennymi była normalizacja, która pozwoliła na przekształcenie wartości zmiennych wyrażonych w różnych jednostkach do postaci porównywalnej. Ze względu na fakt, że wszystkie zmienne mają charakter stymulant do normalizacji statystycznej zmiennych zastosowano wzór:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij}}{\max x_{ij}}$$

gdzie:

x_{ij} — wartość j-tej cechy w i-tym powiecie

z_{ij} — znormalizowana wartość x_{ij} ,

W wyniku tych przekształceń uzyskano wartości wskaźników z przedziału (0,1). Następnie dokonano agregacji danych metodą bezwzorcową według wzoru:

$$w_s = \frac{1}{p} \sum_{j=1}^p z_{ij}$$

gdzie:

$j = 1, 2, \dots, p$

p — liczba uwzględnionych cech,

w_s — wskaźnik syntetyczny.

Wyższa wartość wskaźnika syntetycznego oznacza wyższy stopień rozwoju zjawiska w poszczególnych obiektach, czyli atrakcyjności turystycznej poszczególnych powiatów.

Następnie w oparciu o obliczone wartości miernika syntetycznego przeprowadzono procedurę grupowania, czyli porządkowania badanych powiatów do czterech grup typologicznych:

– **grupa I – bardzo atrakcyjne** pod względem poziomu potencjału turystycznego – do grupy tej należą powiaty, których wielkość wskaźnika syntetycznego przekracza wartość sumy średniej i odchylenia: $w_s \geq \bar{x}_{w_s} + s_{w_s}$;

– **grupa II – atrakcyjne** – do grupy tej należą powiaty, których wielkość wskaźnika syntetycznego zawiera się w przedziale: $\bar{x}_{w_s} + s_{w_s} > w_s \geq \bar{x}_{w_s}$;

– **grupa III – przeciętnie atrakcyjne** – do grupy tej należą powiaty, których wielkość wskaźnika syntetycznego zawiera się w przedziale: $\bar{x}_{w_s} > w_s \geq \bar{x}_{w_s} - s_{w_s}$;

– **grupa IV – mało atrakcyjne** – do grupy tej należą powiaty, których wielkość wskaźnika syntetycznego nie przekracza wartości różnicy średniej i odchylenia: $w_s \leq \bar{x}_{w_s} - s_{w_s}$

gdzie:

w_s — wskaźnik syntetyczny,

\bar{x}_{w_s} — średnia arytmetyczna cechy w_s (wskaźnika syntetycznego),

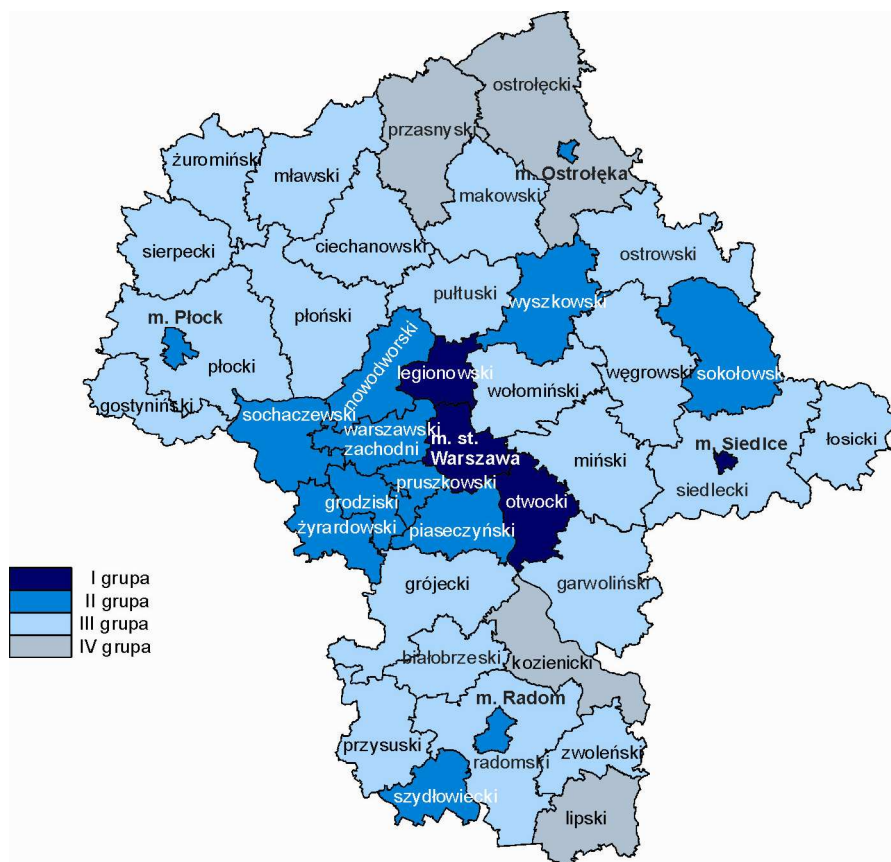
s_{w_s} — odchylenie standardowe cechy w_s .

Wyniki porządkowania oraz wyodrębnione grupy typologiczne, otrzymane omówioną metodą przedstawiono w tabeli 4, a ich przestrzenny rozkład na mapie 5.

Tabl. 4. Ranking oraz grupy typologiczne powiatów według kryterium atrakcyjności turystycznej w 2012 r.

Lokata w rankingu	Powiaty	Wartość miernika	Grupa typologiczna
1	m.st. Warszawa	0,766	I
2	legionowski	0,454	I
3	m. Siedlce	0,433	I
4	otwocki	0,417	I
5	sochaczewski	0,368	II
6	piaseczyński	0,347	II
7	warszawski zachodni	0,326	II
8	żyrardowski	0,323	II
9	m. Płock	0,319	II
10	sokołowski	0,317	II
11	nowodworski	0,309	II
12	pruszkowski	0,302	II
13	m. Ostrołęka	0,296	II
14	grodziski	0,276	II
15	m. Radom	0,270	II
16	wyszkowski	0,269	II
17	szymborski	0,259	II
18	grójecki	0,242	III
19	mławski	0,241	III
19	siedlecki	0,241	III
21	żuromiński	0,227	III
22	zwoleński	0,226	III
22	sierpecki	0,226	III
24	garwoliński	0,219	III
25	miński	0,217	III
26	pułtuski	0,212	III
27	ciechanowski	0,211	III
28	białobrzegi	0,208	III
29	wołomiński	0,206	III
30	płoński	0,203	III
31	gostyniński	0,192	III
32	ostrowski	0,188	III
33	węgrowski	0,183	III
34	łosicki	0,168	III
35	płocki	0,163	III
36	radomski	0,153	III
37	przysuski	0,145	III
38	makowski	0,141	III
39	przasnyski	0,132	IV
40	ostrołęcki	0,115	IV
41	koziński	0,113	IV
42	lipski	0,084	IV

Mapa 5. Rozkład wskaźnika syntetycznego potencjału turystycznego powiatów województwa mazowieckiego

Jak wynika z przeprowadzonej analizy w województwie mazowieckim obserwuje się duże zróżnicowanie przestrzenne powiatów ze względu na poziom atrakcyjności turystycznej.

Do grupy I powiatów bardzo atrakcyjnych pod względem poziomu potencjału turystycznego zostały zakwalifikowane: m.st. Warszawa, m. Siedlce oraz powiaty legionowski i otwocki.

Najwyższym potencjałem charakteryzuje się **Warszawa**. Stolica wyróżnia się przede wszystkim dobrze rozwiniętą infrastrukturą turystyczną oraz bogatymi walorami turystycznymi. Odnotowano tutaj największą wśród wszystkich powiatów liczbę osób zwiedzających muzea w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców, najwyższy udział turystów zagranicznych wśród ogółu turystów oraz najwyższy udział terenów komunikacyjnych w powierzchni ogółem.

Na drugiej pozycji znalazł się powiat **legionowski**. Charakteryzuje się on dobrze rozwiniętą bazą noclegową oraz wysokim odsetkiem obszarów prawnie chronionych. Dobrze rozwinięta infrastruktura turystyczna wynika z obecności na terenie powiatu Zalewu Zegrzyńskiego, który jest miejscem rekreacji i wypoczynku mieszkańców Warszawy i okolic – są tu doskonałe warunki do uprawiania sportów wodnych i wędkarstwa. W jego bezpośrednim otoczeniu funkcjonuje wiele ośrodków wypoczynkowych. Znaczna część powiatu wchodzi w skład Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, istnieje tu 10 rezerwatów przyrody.

Na trzeciej pozycji w rankingu zostało sklasyfikowane miasto **Siedlce**. Na wysoką pozycję w rankingu wpłynęła najwyższa wśród wszystkich powiatów liczba imprez organizowanych przez domy i ośrodki kultury oraz kluby i świetlice w przeliczeniu na 1 tys. ludności oraz dobra infrastruktura

turystyczna i dostępność komunikacyjna. Poza tym miasto może poszczycić się wieloma interesującymi zabytkami (Zespół pałacowo-parkowy Aleksandy Ogińskiej, ratusz miejski, w którym obecnie mieści się siedziba Muzeum Regionalnego, Katedra pw. Niepokalanego Poczęcia NMP czy Muzeum Diecezjalne, które gromadzi zbiory z terenu Diecezji Podlaskiej).

Powiat **otwocki** położony w sąsiedztwie Warszawy posiada dogodne warunki do rekreacji i wypoczynku. Najwyższy wśród wszystkich powiatów udział obszarów prawnie chronionych i stosunkowo dobrze rozwinięta infrastruktura noclegowa sprawia, że został on sklasyfikowany na 4 pozycji w rankingu. Atrakcyjne walory środowiska, rozległe bory, bezcenne przyrodniczo łąki i torfowiska oraz naturalne, dzikie koryta Wisły i Świdra zdecydowały o utworzeniu na jego terenie Mazowieckiego Parku Krajobrazowego. Park położony w sąsiedztwie stolicy jest niewątpliwie magnesem przyciągającym turystów. Do innych atrakcji zaliczyć można m.in. Pałac Bielińskich w Otwocku Wielkim, w którym mieści się obecnie oddział Muzeum Narodowego w Warszawie oraz wille drewniane z XIX i XX wieku zbudowane w stylu nadświdrzańskim.

Grupę II powiatów atrakcyjnych turystycznie tworzą: 4 powiaty położone w sąsiedztwie Warszawy: piaseczyński, pruszkowski, warszawski zachodni, nowodworski, 3 miasta na prawach powiatu: Radom, Płock, Ostrołęka oraz powiaty: grodziski, sochaczewski, sokołowski, szydłowiecki, wyszkowski i żyrardowski.

W II grupie najwyższą wartość miernika osiągnął powiat **sochaczewski**, który swoją wysoką pozycję w rankingu zawdzięcza najwyższej po Warszawie liczbie osób zwiedzających muzea na 1 tys. mieszkańców oraz wysokiemu udziałowi turystów zagranicznych wśród ogółu turystów korzystających z noclegów. Bogate dziedzictwo kulturowe, ciekawe muzea, miejsca historyczne oraz wspaniała przyroda otuliny Kampinoskiego Parku Narodowego to niewątpliwie atuty, które wpływają na wysoki potencjał turystyczny tego powiatu. Jedną z największych atrakcji przyciągającą turystów nie tylko z całej Polski, ale i z całego świata jest Żelazowa Wola. Kolejne muzea uatrakcyjniające ofertę kulturalną powiatu to: Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą w Sochaczewie oraz Muzeum Kolei Wąskotorowej w Sochaczewie. Rozwój i promocja turystyki stały się jednym z priorytetów władz samorządowych, które zmierzają do wykreowania produktu turystycznego Ziemi Sochaczewskiej, bazującego szczególnie na turystyce weekendowej.⁹

Ponad połowa powiatów na Mazowszu pod względem poziomu potencjału turystycznego została sklasyfikowana jako przeciętnie lub mało atrakcyjna. Wyodrębnione w ramach tych grup powiaty odznaczają się słabszą infrastrukturą turystyczną oraz mniej korzystnymi walorami przyrodniczymi bądź kulturowymi.

Na czterech ostatnich pozycjach w rankingu zostały sklasyfikowane powiaty: **przasnyski, ostrołęcki, kozienicki i lipski**.

Powiat **kozienicki** ma charakter rolniczo-przemysłowy, bogaty jest w unikatowe walory przyrodnicze, które zapewnia Puszcza Kozienicka i Stromiecka. **Przasnyski, ostrołęcki i lipski** są powiatami rolniczymi o stosunkowo wysokiej atrakcyjności przyrodniczej. Powiaty ostrołęcki i przasnyski położone są na obszarze „Zielonych Płuc Polski”. Pierwszy z nich znany jest również z kultywowania kultury kurpiowskiej. Powiaty te dysponują więc walorami przyrodniczymi bądź

⁹ <http://powiat.e-sochaczew.pl/powiat/index.php?pokaz=kontent&idKontent=43&h=27>

PODSUMOWANIE

Powiaty w województwie mazowieckim są przestrzennie zróżnicowane pod względem poziomu atrakcyjności turystycznej. Najbardziej atrakcyjne jest m.st. Warszawa. Jako stolica państwa, jeden z najważniejszych w kraju ośrodków kulturalnych, biznesowych i politycznych jest atrakcją samą w sobie, przez co kumuluje regionalny ruch turystyczny. Dużym potencjałem charakteryzują się również powiaty położone wokół stolicy oraz miasta na prawach powiatu. Przyciągają one turystów walorami przyrodniczymi, dziedzictwem historycznym, prestiżowymi wydarzeniami kulturalnymi oraz dobrze rozwiniętą bazę noclegową.

Powiaty usytuowane na krańcach województwa zostały sklasyfikowane jako przeciętnie lub mało atrakcyjne pod względem poziomu potencjału turystycznego. Większość powiatów o niskim poziomie potencjału turystycznego ma charakter rolniczy, ale jednocześnie posiada liczne walory przyrodnicze i antropogeniczne. Umiejętne wykorzystanie tych zasobów może stać się podstawą ich rozwoju.

Według *Strategii rozwoju turystyki w Polsce na lata 2008-2014*¹⁰ naturalne predyspozycje do rozwoju turystyki występują w północno-wschodniej części województwa mazowieckiego, położonej na obszarze „Zielonych Płuc Polski”, w którego granicach znajduje się 114 gmin z 16 powiatów położonych na terenie województwa mazowieckiego. Atrakcyjność przyrodnicza tych terenów oraz fakt, że są stosunkowo mało zmienione działalnością człowieka, powinny stanowić podstawę dla rozwoju turystyki. Jak wynika z przeprowadzonej analizy 12 z tych powiatów zostało sklasyfikowanych jako przeciętnie lub mało atrakcyjnych turystycznie, co świadczy o tym, że ich walory przyrodnicze nie są w pełni wykorzystane. Bariery jest brak odpowiedniego zagospodarowania i wyposażenia w infrastrukturę turystyczną.

Ważnym elementem rozwoju turystyki jest polityka władz regionu. Samorząd Województwa Mazowieckiego aktywnie działa na rzecz rozwoju, upowszechniania i promocji turystyki w regionie. Kierunek i cele działania w tym zakresie w dłuższej perspektywie czasowej zawarte są w dwóch dokumentach: „Strategia rozwoju turystyki dla województwa mazowieckiego” oraz „Strategia Promocji Mazowsza”. Obecnie trwają prace nad Strategią rozwoju turystyki w województwie mazowieckim na lata 2014-2020. Nowa strategia pozwoli ukierunkować podejmowane działania w obszarze turystyki, oraz będzie odgrywać ważną rolę w procesie pozyskiwania źródeł finansowania inicjatyw i przedsięwzięć turystycznych.

¹⁰ *Strategia rozwoju turystyki w Polsce na lata 2008-2014*, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Warszawa, luty 2008